

SKOLPORTENS NUMRERADE ARTIKELSERIE
FÖR UNDERVISNING, LÄRANDE OCH LEDARSKAP

MÖJLIGHETERNAS MELLANRUM I MÖTET MELLAN TEORI, PRAKTIK OCH SAMBEDÖMNING

FÖRFATTARE:

*Åsa Cederholm,
Annhild Edlund & Åsa Hagelin*

SKOLPORTEN

LEDA & LÄRA

9/2020

SAMMANFATTNING

SYFTET MED STUDIEN som ligger till grund för artikeln är att undersöka hur förskollärare beskriver sambedömning som verktyg för utvecklingen av undervisningspraktiken. Sambedömning är en form av kollegialt lärande och en nyckel till kvalitet som traditionellt använts för utveckling av utbildning och undervisning i skolan. För att sambedömning ska fungera krävs det en stöttande organisation och ramar. Detta gör sambedömning till ett intressant område att belysa i en ny kontext, förskolans. Studien genomfördes med hjälp av intervjuer och resultatet visar att sambedömning kan fungera som verktyg för att utveckla förskollärarnas undervisning, men att det kräver tid och diskussioner för att nå samsyn kring hur sambedömningsverktygen ska tolkas och användas.

Åsa Cederholm är förstelärare i förskolan och arbetar på Råslätts Förskoleområde i Jönköpings kommun.
E-post: asa.cederholm@jonkoping.se

Annhild Edlund är förstelärare i förskolan och arbetar på Råslätts Förskoleområde i Jönköpings kommun.
E-post: annhild.edlund@jonkoping.se

Åsa Hagelin är legitimerad förskollärare och arbetar på Råslätts Förskoleområde i Jönköpings kommun.
E-post: asa.hagelin@jonkoping.se

Denna artikel har den 17 november 2020 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan. Artikeln har granskats av en forskare som ingår i Skolportens granskargrupp.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens artikelserie Leda & Lära:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
Sambedömning.....	7
Upplägg	7
SYFTE, FRÅGESTÄLLNING OCH BAKGRUND	9
Syfte	9
Frågeställning.....	9
Bakgrund.....	9
METOD	13
Analys av datamaterial.....	13
Etiska aspekter.....	14
RESULTAT	15
Teorierna.....	15
Begreppen.....	16
Verktygen.....	16
Reflektionerna	17
DISKUSSION	19
REFERENSLISTA	21

INLEDNING

SAMBEDÖMNING

SAMBEDÖMNING ÄR ETT verktyg som använts för att öka samsynen i hur lärare tolkar styrdokumentet i förhållande till elevernas prestationer och praktiken (Skolverket, 2013). I Ifous forskningsprogram *Flerstämmig undervisning i förskolan** (Fundif) prövas begreppet sambedömning som verktyg med syftet att utveckla ett ”likvärdigt och vetenskapligt grundat förhållningssätt i förskolors pedagogiska processer” (Vallberg Roth, 2018, s. 27). Med andra ord är syftet att programmet ska leda till ett vetenskapligt förhållningssätt till pedagogiska processer samt att utbildningen i förskolan utvecklas mot en likvärdig förskola för alla barn. Programmet, som startade 2018, bygger på ett samarbete mellan aktiva förskollärare, skolledare och chefer i åtta svenska kommuner, forskare vid Malmö Universitet samt Ifous (Innovation, forskning och

utveckling i skola och förskola). Fundifs huvudfokus är att tydliggöra och uppmärksamma förskolors undervisning och didaktik samt att ”vidareutveckla kunskap om vad som kan känneteckna undervisning och sambedömning med dess relation till vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” (Vallberg Roth, 2018, s. 5). Inom Fundif beskrivs sambedömning som ett verktyg för organisationsutveckling, där alla nivåer såsom individ, grupp och organisation påverkas. Sambedömning är ett stödverktyg för kollegialt lärande och beprövad erfarenhet, där syftet är att sträva mot en likvärdighet i förskolors utbildning med en vetenskaplig grund som bas. Tillsammans i arbetslagen görs en bedömning av vad utbildningen och undervisningen behöver förbättra och förändra för att på bästa sätt ge alla barn förutsättningar att utvecklas och lära.

UPPLÄGG

I FUNDIFPROGRAMMET ANVÄNDS sambedömning tillsammans med olika så kallade teoretiska ingångar, detta för att på sikt verka för ”en teoriinformerad undervisningspraktik” (Vallberg Roth, 2018, s. 24). En teoriinformerad undervisningspraktik syftar till att öka förskollärares kompetens att använda olika teorier för att tolka det som sker i den egna undervisningspraktiken. Detta för att på bästa sätt kunna utforma förskolors utbildning och undervisning utifrån varje enskilt barns behov och förmågor. Vallberg Roth, som är vetenskapligt ansvarig för Fundifprogrammet skri-

ver i programmets referensmaterial att: ”varje unikt barn kan uppföra olika förmågor beroende på situation och sammanhang” (Vallberg Roth, 2018, s. 25). Det är därför viktigt att förskollärare har en bred teoretisk grund när de utvärderar och utvecklar sin undervisningspraktik. När datamaterialet till studien samlades in hade följande teoretiska ingångar fokuserats inom ramen för Fundifprogrammet: 1) *variations-teoretisk*-, 2) *poststrukturell*- och 3) *pragmatisk* ingång. Varje teoretisk ingång har också följts av ett val av tema för undervisningen. Valet av tema kopplat till

* <https://www.ifous.se/flerstammig-undervisning-i-forskolan/>

Tabell 1: Sambedömning utifrån tre olika teoretiska ingångar.

VARIATIONSTEORI	POSTSTRUKTURELL INGÅNG	PRAGMATISK INGÅNG
Upplägg Samplanering Förbedömning Genomförande Efterbedömning Uppföljning/Samvärdering	Upplägg Förberedelser • pedagogisk dokumentation Genomförande • pedagogisk dokumentation Uppföljning/Samvärdering • pedagogisk dokumentation	Upplägg Samplanering Genomförande Uppföljning/Samvärdering
Didaktiska frågor Mål (varför) Lärandeobjekt (vad) Form (hur) Aktör (vem) Kritisk aspekt (varför blev det som det blev)	Didaktiska frågor Samtolkning av mål Process (vad, hur, vem, varför)	Didaktiska frågor GAP (varför) Värdet (vad) Samhandling (hur) Aktör (vem) GAP (varför blev det som det blev)

sambedömning har till exempel kunnat stå mellan naturvetenskap/kemi eller matematik/programmering etcetera (Vallberg Roth, 2018). Förskollärarna som deltar i studien har fått tillgång till Fundifs referensmaterial för att läsa om programmets syfte, teoretiska grund och upplägg.

Strukturen för hur arbetet med sambedömning läggs upp i deltagarnas arbetslag bygger på planering, genomförande och utvärdering. Antalet moment som används i de olika sambedömningsverktygen skiljer sig åt utifrån de olika teoretiska ingångarna (se tabell 1). Då didaktik och de didaktiska frågorna vad, hur, vem, var, när och varför i Fundifprogrammet ses som basen för undervisning finns de med som en gemensam nämnare i alla verktyg för sambedömning som används inom programmet, oavsett teoretisk ingång. Förskollärarnas huvuduppgift i programmet är att genomföra sambedömningar och undervisning. De texter de delar med sig av kommer efter program-

mets slut att analyseras av forskargruppen. Syftet med programmet är att bidra till att definiera vad undervisning i förskolan kan vara, samt hur sambedömning som verktyg kan användas i förskolans kontext. Ytterligare förhoppningar är att programmet ska bidra med kunskaper samt bygga på förskolans vetenskapliga grund och beprövade erfarenhet i förhållande till undervisning (Vallberg Roth, 2018).

Fundifprogrammet är nu inne på sitt tredje år och deltagarna har provat sambedömning utifrån de olika teoretiska ingångarna. Vi har själva genomfört sambedömningar och våra erfarenheter har väckt en nyfikenhet för hur andra har upplevt att sambedöma tillsammans med sina kollegor och om de upplever att de fått ta del av ett verktyg som kan stötta dem att utveckla sin undervisning i framtiden. Vi vill genom denna studie undersöka hur förskollärare beskriver att sambedömning som verktyg utvecklar deras undervisning och på så sätt även förskolans utbildning.

SYFTE, FRÅGESTÄLLNING OCH BAKGRUND

SYFTE

SYFTET MED STUDIEN är att undersöka hur förskollärarna beskriver sambedömning som verktyg för utvecklingen av undervisningspraktiken.

FRÅGESTÄLLNING

HUR BESKRIVER FÖRSKOLLÄRARNAS sitt arbete med sambedömning?

BAKGRUND

2010 KOM EN ny skollag där förskolans betydelse är tydligt beskrivet. Förskolan ses som det första steget i ett samlat utbildningssystem i Sverige (Utbildningsdepartementet, 2010). Förslaget till en reviderad skollag utgick från att lagen skulle vara tydlig och enkel. Lagen definierar också begrepp som är gemensamma för alla skolformer (Utbildningsdepartementet, 2009). Detta innebär att begrepp som utbildning och undervisning nu är begrepp som även förskollärare behöver förhålla sig till. Läroplanen för förskolan (2018) slår fast att undervisningen i förskolan ska stimulera och utmana barnens utveckling samt utgå från målen.

Undervisningen ska ”utgå från ett innehåll som är planerat eller uppstår spontant eftersom barns utveckling och lärande sker hela tiden.” (Skolverket, 2018, s 7). Jonsson, Williams och Pramling Samuelsson (2017) menar att undervisningsbegreppet upplevs som kravfyllt av personalen i förskolan. Även Skolinspektionens rapporter (2016; 2017; 2018) om förskolans uppdrag visar att begreppet tagits emot med viss skepsis. Skolinspektionens slutsats är att förskolepersonal starkt förknippar begreppet undervisning med traditionell undervisningspraktik så som den ofta bedrivs i grundskolan. Fundif's huvudfokus är att med hjälp

av praktisknära forskning och sambedömning tillsammans med personal i förskolan undersöka vad begreppet undervisning kan stå för i förskolan. Avsikten är också att utbildningens vetenskapliga grund byggs på och att förskolläraernas erfarenheter blir beprövade.

VETENSKAPLIG GRUND OCH BEPRÖVAD ERFARENHET I FÖRSKOLAN

Utbildningen i förskolan förväntas utgå från vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Detta innebär att förskollärare förutom sina pedagogiska förmågor måste ha ett forskande, vetenskapligt perspektiv på det som sker i utbildningen. De måste även genom systematik, dokumentation och reflektion göra sin erfarenhet beprövad och visa på att den erfarenhet som finns har effekt på utbildningen som sker i förskolan (Kroksmark, 2014). Olsson (2018) skriver att sedan långt tillbaka har förskollärares yrkeskunskaper ofta beskrivits som tyst kunskap:

Tyst kunskap är i flera avseenden motsatsen till beprövad erfarenhet, så som Skolverket definierar den sistnämnda. Tyst kunskap är inte prövad, artikulerad eller kommunicerad (Olsson, 2018, s 23.)

Skolinspektionen (2018) anser att det är ”viktigt att kunna analysera sin kunskapsbas, sin barnsyn och sitt förhållningssätt i arbetet för att ha möjlighet att utveckla sin professionella yrkesroll” (s.40). Enligt läroplanen för förskolan förväntas all personal delta ”i en aktiv diskussion om barnens lärande och om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden. Olika aspekter på kunskap är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion” (Skolverket, 2018, s. 10).

Alerby, Bergmark, Dahlén, Rosengren Larsson, Vikström och Westman (2010) menar att lärare i grundskolan, som medverkar i praktisknära forskningsprojekt, med hjälp av teorier och analytiska verktyg får möjlighet att gå mer på djupet när de analyserar sin undervisning. På så sätt utvecklas även förmågan att ifrågasätta det som är förgivettaget. I samarbete med forskare kan värdet av teorier och begrepp som analysverktyg bli synliggjorda och prövas i praktiken. Detta leder, enligt författarna, även till att forskningspraktik och skolpraktik får tillgång till varandras verktyg, kultur och frågor vilket gynnar dem båda. När lärare får möjlighet att utveckla sin analytiska förmåga tycks fokus flyttas från elevernas görande till att istället fokusera den egna undervisningen och hur den

kan utvecklas för att fler ska kunna lära sig det som undervisningen syftar till. När lärare utvecklas och får nya kunskaper gynnas även eleverna (Alerby et al, 2010). Enligt Persson (2017) ska förskolans personal ”läsa, värdera och använda forskning om förskola och skola för att utveckla den egna pedagogiska praktiken, undervisningen och skolan som helhet” (s.3). Förskollärare behöver möjlighet att ställa sig själva och sin praktik i relation till undervisningsbegreppet för att på så sätt bidra till att definiera vad begreppet ska stå för i förskolans utbildning. Ett sätt att göra detta på är att med hjälp av olika teoretiska ingångar analysera vad som fungerar och vad som inte fungerar i den egna undervisningspraktiken. Lenz-Taguchi (2004) menar att: ”Vetenskap handlar om att bekräfta tidigare mening och innebörd, men lika mycket om att överskrida den och skapa nya betydelser och ny mening” (s.88). Vår tolkning av detta blir att det med hjälp av olika teorier och forskning går att se på något som är gammalt och beprövat med nya ögon och även fylla det med nytt innehåll. Genom deltagande i forskningsprogrammet har vår kommun tagit tillvara chansen att ge förskollärare möjligheten att vara med och definiera vad begreppen undervisning och sambedömning kan stå för i förskolans utbildning. Kravet på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet ställer krav på förskollärares förmåga att ta till sig forskning samtidigt som det ställer krav på huvudmannens och förskolans organisation kring kollegialt lärande. Ansvaret för organisationen samt att varje förskollärare får det stöd hen behöver för att kunna ta till sig forskningsresultat ligger på huvudman och rektor. I Fundif är huvudidén att låta förskollärare genomföra sambedömningar dvs planera, undervisa, diskutera och reflektera utifrån olika teoretiska ingångar (Vallberg Roth, 2018). I kommande stycke beskrivs hur kollegialt lärande kan förstås i förskolans kontext och i förhållande till sambedömning.

KOLLEGIALT LÄRANDE

Skolinspektionens (2018) granskning kring kvalitet och måluppfyllelse i förskolan visar att diskussion och reflektion är av yttersta vikt för att förskollärare ska kunna definiera och utveckla sin undervisningspraktik. Granskningen visar vidare att det ofta finns tid för reflektion inlagd i schemat, men att yttre omständigheter gång på gång gör att reflektionstiden måste prioriteras bort för arbete i barngrupp. Detta kan enligt Skolinspektionen leda till att bra förslag och

tankar om utveckling aldrig diskuteras eller implementeras. I slutändan påverkar detta givetvis barnens möjligheter att utvecklas och lära. De förskolor som i granskningen (Skolinspektionen, 2018) visar en tydlig medvetenhet om hur de definierar och praktiserar sin undervisning har genomgående en tydlig och bra organisation för kollegialt lärande och gemensam reflektion. Alnervik (2013) säger att det är sannolikt att tydliga organisatoriska ramar för den pedagogiska miljön och för hur dokumentationsarbete ska ske ger förskollärare möjlighet att diskutera undervisningens innehåll på djupet. Alnervik och Alnervik (2017) lyfter att samtal är ett centralt arbetsverktyg i förskolan. Att förskollärare och arbetslag samtalar mycket i det dagliga arbetet är dock ingen garanti för att det sker en utveckling av utbildningen i förskolan. Författarna menar att det behövs tydlighet och struktur i den dagliga verksamheten för att samtal ska kunna fokusera på utvärdering och utveckling istället för praktiska diskussioner som behövs för att vardagen ska fungera. Med en tydlig struktur för hur samtalen kring utbildning och undervisning ska genomföras menar de att många förskollärare upplever sig ta tillvara på sin tid på ett bättre sätt än tidigare.

Riddersporre (2019) menar att det tidigare var vanligt att en ur arbetslaget åkte på fortbildning för att sedan förväntas komma tillbaka och sprida sina kunskaper till övriga kollegor. Erfarenheter visar dock att det är svårt att sprida kunskaper på detta sätt och numera är det mer vanligt att hela grupper får ta del av samma fortbildning i ett kollegialt lärande. Tanken med kollegialt lärande är att de olika kunskaper och erfarenheter som medlemmarna i gruppen eller arbetslaget besitter ska berika varandra och i mötet generera nya perspektiv på det som gemensamt diskuteras. Att samla personer med olika utbildning och yrkeserfarenhet i grupp kan vara en utmaning, men det finns även en stor potential för gemensamt lärande om vi hittar rätt form för mötet. Riddersporre skriver att det kollegiala lärandet bör vara grundat på ett likvärdigt deltagande, oavsett bakgrund och erfarenheter ska deltagaren känna att det går att delta fullt ut samt att det känns motiverande. Lyckas organisationen med detta finns det goda grunder för kollegialt lärande. Samedömning kan ses som ett sätt att få struktur och ramar för de diskussioner och reflektioner som bidrar till det kollegiala lärandet i arbetslag.

METOD

VI HAR VALT att använda oss av en kvalitativ forskningsmetod i vår studie. I studien använder vi oss av intervjuer för att kunna ta del av förskollärarnas beskrivningar av hur de olika teorierna och sambedömningarna ifrån Fundif programmet har gett avtryck i förskollärarnas undervisning. Den kvalitativa intervjun kan erinra om ett professionellt samtal som ska ha en struktur och ett syfte där kunskapen i samtalet skapas i samspel mellan intervjuare och den som blir intervjuad. Det som skiljer samtalet ifrån intervjun är att det finns ett syfte med att intervjua en eller flera personer. Genom relationen mellan intervjuaren och den som blir intervjuad skapas lärdom (Kvale & Brinkmann, 2009). Innan de verkliga intervjuerna gjordes genomfördes en pilotintervju. Detta för att ta reda på om intervjufrågorna svarar upp mot syfte och frågeställningar samt att få möjlighet till att öva på att leda en intervju och att få erfarenhet. Innebörden av det som sägs under intervjun kan vara mer komplicerat än vad forskaren först ser. Det är viktigt att forskaren vågar ifrågasätta sig själv och sin tolkning, att inte ta för givet att det som sägs verkligen är givet (Repsstad 2007). Studien har gjorts med en semistrukturerad intervjuguide, med Fundifprogrammets upplägg som utgångspunkt. Vid en semistrukturerad intervju ställs det ett antal förutbestämda frågor där följdfrågorna bygger på svaren som uttrycks (Bryman, 2018).

Två av oss har ansvarat för intervjuerna och har intervjuat totalt sex förskollärare, fyra förskollärare

som är deltagare i programmet samt två förskollärare som förutom deltagande även har rollen som nyckelperson inom Fundifprogrammet. De som intervjuade ansvarade för tre intervjuer var. Nyckelpersonsrollen i vår kommun innebär bland annat att stödja kollegorna i arbetet med teorier och sambedömningarna och att sprida programmet och metoderna. Urvalet har skett med en förfrågan till förskollärare i vårt förskoleområde, samt två förskollärare med nyckelpersonsansvar från andra förskoleområden. Vi har valt att endast erbjuda förskollärare att delta i studien då det är de som har ansvar för förskolans undervisning. Informanterna har arbetat olika länge som förskollärare, mellan 6–31 år. I resultatet presenteras informanterna med fingerade namn. Förfrågan om deltagande i intervju har ställts via e-mail. I samband med förfrågan skickades också ett informations- och samtyckesbrev. Intervjuerna genomfördes på en lugn och avskild plats och spelades in med hjälp av en telefon. Längden på intervjuerna varierade mellan 18–67 minuter.

Resultatet av studien är ett tvärsnitt av det som sades där och då och kan användas som inspiration till att tänka kring den egna undervisningen och de förutsättningar som finns (eller inte finns) för sambedömning.

ANALYS AV DATAMATERIAL

EFTER GENOMFÖRANDET AV intervjuerna transkriberades de och skrevs ut på papper. Transkriberingarna lästes, först enskilt av oss tre författare, därefter gemensamt. Som stöd i vår genomläsning och analys

använde vi studiens forskningsfråga och genomförde en tematisk innehållsanalys. Enligt Bryman (2018) är tematisk analys en vanligt förekommande metod i kvalitativa studier. Han menar att de teman som blir

synliga i en analys kan sättas i förbindelse till forskningens fokus och fråga. Analysen av denna studie har sammanfattats i fyra teman som beskrivs i resultatet. Temana tar sitt ursprung i datamaterialet från inter-

vjuerna men eftersom Fundifprogrammets upplägg ligger till grund för intervjufrågorna blir även detta synligt i resultatets fyra teman.

ETISKA ASPEKTER

VI FÖLJER VETENSKAPSRÅDETS text God Forsknings-
sed (2017). Detta innebär att deltagarna har rätt till in-
formation om studien och dess syfte samt att hen när
som helst har rätt att avbryta sitt deltagande och dra
tillbaka det material hen bidragit med. I denna studie
har muntliga samtycken använts. Deltagarnas person-
uppgifter samt det inspelade materialet har avidenti-

fierats så att ingen kan identifieras genom studien. Vi
garanterar att det insamlade materialet inte används i
något annat sammanhang än det som framgår av in-
formationsbrevet som skickats till deltagaren.

RESULTAT

RESULTATET KOMMER ATT presenteras utifrån fyra teman, *Teorierna*, *Begreppen*, *Verktygen* och *Reflektionerna*.

Varje tema rymmer hinder och möjligheter kopplade till sambedömning.

TEORIerna

RESULTATET VISAR ATT teorierna upplevs ge bekräftelse till att den egna undervisningen tar sin språngbräda ur en teori som känns rätt och ger forskolläraren tyngre argument till att försvara sitt sätt att undervisa. Samtidigt visar resultatet att det uppstått krockar mellan teori och praktik.

Fundif har haft en svår och ganska tunn text. Det var jobbigt med starten av programmet, vi hade inget grepp. Kanske var det för att det var just nytt eller var det för att teorin inte kändes som vår teori och vi hade svårt att ta den till oss. – CHRISTINA

De olika teoretiska ingångarna har upplevts olika till sin tydlighet och struktur. Uppfattningarna varierar från, att den poststrukturella ingången haft mindre tydlighet och en lösare struktur som gjort den mer svårarbetad, till att en hårdare struktur som variationsteorin söker brister hos barnen vilket gör den svårarbetad i utbildningen. Olika yrkesutbildning och förkunskaper i arbetslagen påverkar också diskussionerna kring de olika teorierna i arbetslagen. Detta har upplevts som utmanande och påverkar möjligheten till sambedömning utifrån ett teoretiskt perspektiv.

... det blev mycket mer man skulle sätta sig in i om man inte hade någon koppling till teorier, det blir enklare om man har lite förkunskap inom olika teorier – GUNNEL

När förförståelse och förkunskaper saknas blir det svårt att hinna sätta sig in i teorierna på djupet för

att kunna sambedöma. Resultatet visar att referensmaterialet om de olika teorierna har upplevts svårt att ta till sig. Att inte förstå det som står skrivet i referensmaterialet har ibland lett till att några av forskollärarna tröttnat och tappat inspirationen till att sambedöma. Samtidigt visar resultatet att arbetet med de olika teorierna över tid har gett ett förändrat kunskande. Resultatet pekar på en ny blick på det som sker i praktiken, djupare förståelse för att kunna upptäcka de olika teorierna i den egna undervisningen. Arbetet med sambedömningsverktygen har gjort att en del av forskollärarna kan se att de arbetar med flera olika teorier samtidigt, vilket upplevs positivt för utvecklingen av undervisningen. Resultatet visar att det finns en upplevelse av att undervisningen förändras beroende på vilken teoretisk ingång som är i fokus, samt att förkunskaper ger en bättre möjlighet att gå på djupet i teorier. Att Fundifprogrammet pågått under en längre tid har bidragit till att arbetet med olika teorier och sambedömning känns tryggare.

Med tiden har det blivit lättare och man har lärt sig mycket och blivit ännu tryggare i vad man först och främst vill grunda sitt arbete i för teori. – GUNNEL

Resultatet påvisar upplevelse av en förbättrad förmåga att kunna använda olika teorier när de behövs. Arbetet upplevs bli roligare när det går att se förändringar som sker i undervisningen utifrån olika teoretiska ingångar. En teori som är olik den egna sättet att undervisa sätter igång nya tankar. Ytterligare en uppfattning som uttrycks är att definitioner av begrepp och att

träna sig på att sätta ord på sitt arbete utifrån olika teorier är svårt. Samtidigt så visar resultatet att teo-

rierna har hjälpt till att sätta ord på den egna undervisningen.

BEGREPPEN

RESULTATET ANTYDER ATT avsaknad av reflektion och diskussion kan göra att begrepp fylls med vedertagna förklaringar. Detta kan leda till att makten över begreppen i förskolans kontext inte tas. ”Vi måste göra begreppen till våra” som en respondent uttryckte det. En ståndpunkt är att värdera och göra om begrepp utifrån sina tidigare erfarenheter istället för att testa dem i praktiken.

Vi har eller hade problem från början med dessa olika begrepp. De var laddade med en känsla av negativism. Begreppen krockar ibland och jag måste fylla dem med sådant jag kan förstå och köpa i mitt sätt att se på undervisning. – CHRISTINA

Sambedömningsverktygen upplevs vara laddade med förförståelse av begrepp utifrån erfarenheter och kunskaper som inte grundar sig i förskolans praktik.

Just runt bedömning finns det fortfarande väldigt mycket skepsis och att man inte riktigt vill prata om det här med bedömning. Jag tror, nu är det bara vad jag tror, det handlar om lite osäkerhet i, hur man tänker, man kan tänka att det är något negativt att det är utanför vår profession. Vem är jag som ska bedöma nån samtidigt som jag tänker att vi gör det hela hela tiden. – ANNA

Resultatet visar att användandet av olika begrepp eller avsaknaden av vissa begrepp i de olika teoretiska sambedömningsverktygen ställer till det för undervis-

ningen. Att inte ha tillräckligt med tid att diskutera begreppen utifrån de olika teoretiska ingångarna ses som ett hinder i att arbeta med sambedömning i arbetslaget. En önskan om att diskutera sambedömning mer med andra arbetslag än det egna har uttryckts. Reflektion och diskussion kring begrepp beskrivs vara en väg till förändrat kunnande. Diskussionerna kring begreppet undervisning har pågått under en längre tid och har gjort pedagogerna tryggare i att använda begreppet i förskolans utbildning.

Mitt sätt att tänka kring undervisning är att det inte är lika mycket laddat. Vi har diskuterat och det känns mer okej att använda det även på förskolan. Det är mer urladdat. Förr tänkte jag skola. – CHRISTINA

Resultatet åskådliggör att undervisning nu beskrivs som något som sker hela dagen, spontant eller planerat. Tidigare användes begreppet mer för att beskriva planerade aktiviteter. Strukturen i sambedömningsverktygen leder till mer diskussioner kring begrepp och resultatet visar att reflektion kring begreppen ger samsyn. Detta anses bidra till en mer planerad utbildning över hela dagen. Resultatet visar även att diskussioner och reflektioner kring begrepp kan synliggöra tyst kunskap. Professionen utvecklas och får högre status när utbildningen och undervisningen beskrivs med hjälp av begrepp. Att sätta ord på sin egen undervisning är viktigt för att kunna utveckla den.

VERKTYGEN

RESULTATET VISAR ATT deltagandet i Fundifprogrammet från början sågs som ett pålagt krav och upplägget då upplevdes svårt att förstå. Fördjupningstexterna

kring de olika teoretiska ingångarna i Fundifs referensmaterial beskrivs som svåra att sätta sig in i och koppla till sambedömningsverktygen. Att väva in sam-

bedömningarnas teman i de teman och projekt som avdelningarna redan arbetar med har upplevts som svårt. Även tiden har upplevts som ett hinder.

När det gäller tid har det ibland känts som väldigt kort om tid och allt skulle ske snabbt. Då hinner man inte sätta in sig i det, åh så man kanske inte hann göra samplanering och samvärdering som man ville utan fick mer hasta igenom det. – GUNNEL

Resultatet visar att nya arbetslag och nya kollegor kan upplevas som ett hinder i sambedömningen då dessa inte alltid varit med i programmet från start. Tiden för de nya kollegorna att sätta sig in i eller att själv hinna förklara de olika teorierna och sambedömningsverktygen har inte varit tillräcklig. Samtidigt visar resultatet att just tiden varit viktig för att kunna sätta sig in i programmet, teorierna och arbetet med sambedömning. Det faktum att programmet pågått så länge, med samma struktur och verktyg har gjort att det som kändes stressigt i början med tiden blivit lättare.

Första uppdraget blev extra jobbigt då vi bara såg det som något som lades på oss uppifrån men med åren har vi uppskattat det mer. – LISA

Att ha en deadline för varje teoretisk ingång upplevs ibland stressigt, men kan också vara det som behövs för att arbetet ska bli gjort. Strukturen i verktygen beskrivs ha varit till hjälp för reflektion och sambedömning samt för samband och förståelsen av hur saker och ting hänger ihop.

Jag tänker att genom det här blir det också tydligt hur saker och ting hänger ihop och när man får det

REFLEKTIONERNA

ETT HINDER FÖR reflektion som uttrycks, har varit att Fundif's referensmaterial inte använt samma begrepp i de olika sambedömningsverktygen, vilket skapat viss osäkerhet i det kollegiala reflekterandet och lärandet. Nya konstellationer i arbetslagen upplevs också som ett hinder för att få igång reflektioner kring sambedömningen.

att hänga ihop hur resultatet blir helt annorlunda. Hm, jag tänker att det förhoppningsvis ger effekter i alla led det gör det inte riktigt än men jag tänker att det skulle vara bra. – ANNA

Att filma och bli filmad har varit ett verktyg som uppskattats. Filmning som verktyg beskrivs ha hjälpt till att vända blicken mer mot sig själv och sitt arbete men också mot undervisningen.

Det har varit bra det här med att filma, vi filmade flera situationer och det var bra utifrån alla teorier att vi valt att filma aktiviteter. Nyttigt att se vad och hur vi pedagoger gjorde och hur och vad barnen faktiskt gjorde. Även de barnen som inte var med på den planerade aktiviteten fick vi också delvis syn på. – MAJA

Genom dokumentationer och sambedömning beskrivs barnens röst ha blivit mer synlig och fått påverka undervisningen. Upplevelsen är att sambedömning leder till fler ”verktyg i ryggsäcken” och att detta bidrar till utveckling undervisningen.

Formulären eller vad man ska säga strukturerna för teorierna har varit till hjälp och vi har även kollat på efterbedömningarna och lärt av oss av detta. – LISA

Programmets struktur kring sambedömningsverktygen uppfattas ha skapat nya sätt att arbeta tillsammans med barnen. ”Så roligt och sådant vi inte gjort förr”. En stor framgångsfaktor och möjlighet som uttrycks är att alla i arbetslaget har deltagit i programmet samt att det funnits möjlighet att få hjälp av nyckelpersoner och andra arbetslag när det har behövts.

Mm, nu har jag ett ganska nytt arbetslag, så jag kan säga att vi har inte pratat jättemycket om detta. – GUNNEL

I resultatet kommer det fram att det finns en risk för att bli alltför självkritisk när man tillsammans med andra ser filmade undervisningssituationer. Samtidigt

lyfts filmandet som en stor möjlighet att få syn på saker som tidigare inte setts och det egna agerandet i en undervisningssituation.

Jag har lärt mig mycket om mig själv, hur jag är med barnen. Jag kanske uttrycker mig och står jag upp eller sitter jag ner när jag pratar med dom? Så jag tycker den biten när man är tittar på sig själv och bedömer sig själv, att det har varit jättenyttigt. Jag har reflekterat hur jag är med barnen och visst jag kan tycka att jag är en bra förskollärare men hur är jag egentligen med barnen för man ser aldrig sig själv på det sättet. – TOVA

Tydlig struktur inom sambedömning lyfts som viktigt för att hålla fokus inom de kollegiala sammanhangen. Diskussion och reflektion upplevs har bidragit till att utvärdera den egna undervisningen men också hela utbildningen samtidigt som sambedömning har gett nya sätt att arbeta.

Jag kan säga att såhär mycket som vi suttit tillsammans och pratat, sett på filmer och reflekterat runt texter har jag aldrig gjort. – GUNNEL

I resultatet kommer det fram att de dokumentationer som gjorts i sambedömningen blir verktyg för att planera kommande undervisning. Att reflektera tillsammans i arbetslaget eller byta dokumentationer med andra för att få nya ögon på sitt eget sätt att undervisa uppfattas som ”nyckeln att komma vidare”. Reflektion tillsammans med kollegorna anses ge bättre planerad undervisning utifrån den egna barngruppens behov.

Vi har diskuterat mycket i vårt arbetslag och samtidigt har jag haft glädjen av att arbeta tillsammans med erfarna förskollärare som också uppskattat att diskutera. Diskussionen har gjort att vi kan tänka nytt rent praktiskt i vårt sätt att arbeta, till exempel ser vi nu mer vad barnen gjort och det blir en grund för hur vi går vidare. – LISA

Sambedömning har lett till fler reflektioner. Dessa reflektioner upplevs ge tillgång till fler tolkningar av det som skett. Sambedömningsverktygen anses även ge fokus och riktning på planeringstid/reflektionstid. Sambedömningsverktygen beskrivs tillsammans med reflektion ge potential att se både bakåt och framåt, samt att vidga blicken till att även se det som sker bredvid/bortom barnen. Dessa reflektioner ger möjlighet att bedöma och utvärdera undervisningen och utbildningen istället för barnen.

Jag tycker det är lärorikt för min del, äh att bedöma mig själv då hur gick undervisningen och varför gick de inte bra och vad måste jag tänka på till nästa gång så jag tycker det är lärorikt för mig. – LISA

I resultatet framkommer åsikten att samsynen kollegor emellan har blivit tydligare samtidigt som undervisningen mer än tidigare planeras med fokus på vad barnen behöver för att lära och utvecklas. Reflektionerna i arbetslagen uttrycks har lett till att kollegor och arbetslag börjat skapa kollektiv kunskap vilket anses ge större trovärdighet till professionen. Kollegiala diskussioner och reflektioner anses skapa större förmåga till att sätt ord på och argumentera för vad undervisning och sambedömning kan vara i förskolan. I resultatet beskrivs att kopplingen mellan teori och praktik har blivit synlig genom gemensamma reflektioner kring de olika sambedömningarna. Värdet av diskussion och reflektion i kollegiala sammanhang upplevs som en bidragande faktor till upplevelsen av Fundifprogrammet som svårt men positivt. Struktur över tid ses som viktigt för att nå framgång.

Det känns som att teorierna landade väldigt väl och jag tror inte att det beror på teorin i sig utan jag tror att det också beror på att vi som enhet eller kollektiv har rört oss någonstans lite framåt och är mer bekväma i struktur och kunskap och ser fördelarna i det. – ANNA

DISKUSSION

STUDIEN BEKRÄFTAR ATT teorier, begrepp, verktyg och reflektioner är viktiga för att sambedömning ska kunna bidra till utveckling av förskollärarnas undervisning och förskolans utbildning. Studien visar även att det finns ett samband mellan struktur och upplevelsen av tid. Informanterna beskriver att arbetet med sambedömning innefattar både hinder och möjligheter. Tidigare erfarenheter och förkunskaper kring teorier och begrepp samt tid att diskutera menar informanterna är viktiga faktorer för att sambedömnings ska bidra till utveckling av undervisning.

Förskollärare förväntas ”ha möjlighet och förmåga att använda forskning för att utveckla sin pedagogiska praktik” (Persson, 2017, s. 4). Vi tänker att det inte enbart är förskolläraren det ställs krav på utan även forskaren som producerar de texter förskolläraren förväntas ta del av. Resultatet visar att det referensmaterial som erbjudits i samband med Fundif-programmet har varit svårt att förstå och ta till sig. Detta har resulterat i upplevelse att inte fullt ut kunna ta till sig de olika teoretiska ingångarna på djupet. I studien blir upplevelsen av att ha svårigheter att sätta sig in i teorier där förkunskapen saknas synlig. Det framkommer också att centrala begrepp används olika i referensmaterialet och i sambedömningsverktygen. Fundif är praktiktäna forskning, där förskollärare förväntas filma sig själva när de undervisar utifrån de olika teoretiska sambedömningarna. Filmerna blir sedan forskningsmaterial, vilket är viktigt att komma ihåg. Bristande teoretiska kunskaper kan påverka de undervisningssituationer som filmas och deltagarna kan då framstå som okunniga. Samtidigt är de deltagare, som inte har de teoretiska grundkunskaperna, beroende av Fundifs referensmaterialet för att förstå de teoretiska ingångarna de ska basera sin undervisning på. Detta behöver forskare bli medvetna om när de producerar texter som ska läsas utanför deras egen kontext. I resultatet uttrycks att förmågan att sätta ord på sitt arbete utifrån de olika teorierna blivit bättre. Samtidigt framkommer åsikt att just denna förmåga behöver utveck-

las ännu mer. Vi tolkar detta resultat som att den tysta kunskapen förskollärarna besitter börjar ta form som beprövad erfarenhet med hjälp av de olika teorierna (Olsson, 2018).

Kraven på att grunda sin undervisning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet är samma för alla med förskolläraryt utbildning oavsett när utbildningen genomfördes. Förskollärarna i studien har utbildat sig under olika tidsepoker och har därför olika mycket förkunskaper och varierande erfarenhet av att arbeta utifrån vetenskapliga perspektiv. Detta uttrycks vara en svårighet i de diskussioner tillsammans med kollegor och arbetslag som sambedömningen utgör. Skolinspektionen (2018) menar att det är viktigt att de som arbetar i förskolan har vetskap om vilken kunskapsbas de själva utgår ifrån. I Fundif-programmet lär sig förskollärare att analysera sin undervisning utifrån olika teorier. Vi funderar på om resultatet av hur förskollärarna tänker kring olika teorier och hur de kan använda dem hade sett annorlunda ut om de innan programmets start fått möjlighet att sätta ord på sin egen kunskapsbas. Vi tänker att det blir svårt att hitta en gemensam förståelse för olika teoretiska ingångar om förskollärare inte själva vet vad de grundar sina egna tolkningar av det som sker i undervisningen på. Vi tror att det är detta informanterna i studien ger uttryck för när de säger att förkunskaper saknas vilket gör det svårt att gå på djupet och sambedöma. Riddersporre (2019) menar ändå att det finns en vinst i att alla i ett arbetslag, oavsett utbildning och erfarenhet är delaktiga när det handlar om kollegialt lärande. Studien visar också på upplevelsen av att det som kändes svårt i början över tid blev bättre. Framförallt framträder uppfattningen att de gemensamma diskussioner som pågått i arbetslagen, utifrån de olika teoretiska ingångarna och sambedömningen, har varit bra. Arbetet på förskolan upplevs kunna ses i nytt ljus och samsynen på undervisning i arbetslagen har blivit tydligare.

När förskolan 2010 blev det första steget i ett samlat skolsystem fick förskolan också ärva vissa begrepp

som länge varit kopplade till grundskolan. I studien berör vi främst begreppen undervisning och sambedömning. Begreppet undervisning har enligt Skolinspektionens granskningar (2016; 2017; 2018) varit ett laddat begrepp i förskolan. Resultatet visar att begreppet undervisning har diskuterats, anammats och fyllts med nytt innehåll utifrån förskolans kontext. Under intervjuerna framkom uppfattningen att begreppet inte längre är laddat och heller inte ses som ett negativt begrepp tydligt. Lenz-Taguchi (2004) menar att vetenskap kan användas till just detta, att skapa ny mening i det som funnits sen tidigare. Begreppet sambedömning är ett nytt begrepp för informanterna och resultatet visar att begreppet ännu inte är fyllt med mening utifrån förskolans kontext. Begreppet skapar en viss osäkerhet om hur det ska användas och då främst utifrån uppfattningen att bedömning inte är något som ska ske i förskolan. En åsikt som synliggörs i resultatet är att det är utbildningen som ska bedömas, inte barnen. Skolverket (2013) skriver att sambedömning ska användas för att ställa styrdokument i förhållande till elevers prestation och praktiken. Utifrån Skolverkets skrivning om hur sambedömning ska användas i grundskolan är det inte konstigt att resultatet visar sambedömning tolkas som bedömning av individuella barns prestationer. Vallberg Roth (2018) ser istället sambedömning som ett stödverktyg för kollegialt lärande och beprövad erfarenhet när hon kopplar samman det med förskolans kontext. Det är alltså förskollärarnas undervisning och förskolans utbildning som ska sambedömmas och utvecklas. I praktiken är sambedömning som verktyg, enligt oss, egentligen inte något nytt begrepp då det handlar om pedagogisk dokumentation dvs dokumentera, diskutera, analysera, utvärdera och utveckla, det pedagogiska uppdrag som förskollärare enligt förskolans läroplan redan har (Skolverket, 2018).

I resultatet beskrivs att diskussioner och reflektioner aldrig tidigare varit så framträdande i arbetslagen som nu när sambedömning sker tillsammans. En annan uppfattning som visar sig är att film som verktyg gör att fler barn än tidigare blir synliga vid utvärderingen av undervisningen. Dock är det främst vikten

av att få syn på sig själv och den egna undervisningen genom att filma som lyfts fram. Alerby et al. (2010) skriver att ju mer lärares analytiska förmåga utvecklas desto mer flyttas fokus från elevers görande till den egna undervisningen. Vilket såklart är bra eftersom lärare då inte enbart gör bedömningar utifrån det eleven gör utan även utifrån de förutsättningar som undervisningen ger. Resultatet i studien visar också att upplevelsen är att den analytiska förmågan utvecklas genom sambedömning och gett bättre förutsättningar att se sin egen roll i det som sker i undervisningssituationer. Samtidigt visar resultaten att barnens röster kommit fram bättre i reflektioner med hjälp av sambedömning. Vi tänker att analyser på djupet gör att vi ställer mer nyfikna frågor till varandra, tar barnens frågor på allvar och ser deras göranden som något mer än bara det som sker i stunden. Barnen blir då delaktiga i sambedömningen och utvecklingen av undervisningen. Att se till barnens görande behöver då inte innebära att den vuxne går före och bestämmer vad som ska ske medan barnen är de som utför. Detta kan ses som en positiv aspekt av att titta på "elevers görande" i den undervisning som sker.

Alnervik (2013) skriver att tydliga organisatoriska ramar kan leda till fördjupade pedagogiska diskussioner. Upplevelsen av sambedömningsverktygen var till en början att de hade en hård och kantig struktur, men att strukturen i verktygen efter ett tag hjälpte till att hålla fokus på teorier och undervisning. Resultatet visar att tid, eller avsaknad av tid, är något som beskrivs ha påverkat arbetet med sambedömning negativt, samtidigt uttrycks att arbetet blivit lättare och roligare över tid. Detta kan ses som ett motsägelsefullt resultat. Vi tänker att det kanske inte är tiden i sig som påverkar hur sambedömning fungerar utan struktur. När strukturens ramar fungerar hamnar fokus, som Alnervik (2013) påvisar, på det pedagogiska innehållet istället för de organisatoriska förutsättningarna. Tid för sambedömning och pedagogiska diskussioner frigörs och detta möjliggör utveckling av både utbildningen, undervisningen och förskollärarna själva.

REFERENSLISTA

- ★ Alerby, E., Bergmark, U., Dahlén, G., Rosengren Larsson, I., Vikström, A. & Westman, S. (2010). Ömsesidig samverkan mellan pedagogisk forskning och pedagogisk praktik. *Utbildning på vetenskaplig grund.*, s. 22–32.
- ★ Alnervik, K. (2013). *"Men så kan man ju också tänka!": pedagogisk dokumentation som förändringsverktyg i förskolan*. Diss. Jönköping: Högskolan i Jönköping, 2013. Jönköping.
- ★ Alnervik, K. & Alnervik, P. (2017). *Pedagogiskt ledarskap och kollegialt lärande i förskolan*. (Första upplagan). Stockholm: Liber.
- ★ Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (tredje upplagan). Stockholm: Liber.
- ★ Jonsson, A., Williams, P. & Pramling Samuelsson, I. (2017). Undervisningsbegreppet och dess innebörder uttryckta av förskolans lärare. *Forskning av undervisning och lärande*, 5 (1), s. 90–109.
- ★ Kroksmark, T. (2014). Invitation till en förskola på vetenskaplig grund. I Kroksmark, T. (Red.) *Förskola på vetenskaplig grund*. (s. 19–49). (1 uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- ★ Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- ★ Lenz Taguchi, H. (2004). *In på bara benet: en introduktion till feministisk poststrukturalism*. Stockholm: HLS förlag.
- ★ Olsson, L.M. (2018). *Från tyst kunskap till beprövad erfarenhet: perspektiv och exempel på beprövad erfarenhet inom utbildning*. Stockholm: Lärarförlaget.
- ★ Persson, S. (2017). Forskningslitteracitet – en introduktion till att förstå, värdera och använda vetenskaplig kunskap. *Forskning i korthet* (1).
- ★ Prop. 2009/10:165. *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- ★ Repstad, P. (2007). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. (4., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- ★ Riddersporre, B. (2019). Vi gör det tillsammans – med det komplementära som utgångspunkt. *Relationell pedagogik – i teori och praktik i förskolan*. Red Dahlbeck, P., & Westlund, K. (s 37–50) Lund: Studentlitteratur
- ★ SFS 2010:800. *Skollag*. Utbildningsdepartementet.
- ★ Skolinspektionen. (2016). *Förskolans pedagogiska uppdrag: Om undervisning, lärande och förskollärares ansvar*. Skolinspektionen.

- ★ Skolinspektionen. (2017). *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse*. Skolinspektionen.
- ★ Skolinspektionen. (2018). *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan*. Skolinspektionen
- ★ Skolverket (2013). *Sambedömning i skolan: exempel och forskning*. Stockholm: Skolverket.
- ★ Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket.
- ★ Vallberg Roth, A. (2018). *Flerstämmig undervisning i förskolan: flerstämmig didaktisk modellering?: referensmaterial för deltagare i FOU-programmet*. Stockholm: Ifous.
- ★ Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed* [Elektronisk resurs]. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet.

SKOLPORTEN